

Šola, ki so jo ustanovili študentje: Odprta učilnica

School founded by students: “Open Classroom”

Sunčica Macura - Milovanović

Povzetek

Sunčica Macura - Milovanović, dr. sci., Učiteljska fakulteta, Kraljice Natalije 43, 11000 Beograd, Republika Srbija, smacura@EUnet.yu

Odprta učilnica je simbolični naziv za prostovoljno delo nekaj študentov – bodočih učiteljev – in natančen opis procesa, ki se dogaja na Učiteljski fakulteti v Beogradu že skoraj leto dni. Aprila leta 2005 so študentje te fakultete spoznali skupino romskih otrok, ki ni obiskovala šole, in so jih začeli poučevati. To počnejo še danes in na osnovi njihove pobude se na fakulteti ustanavlja center prostovoljcev pod imenom Društvo za pomoč otrokom pri učenju. Cilja društva sta nuditi izobraževalno podporo vsem zainteresiranim otrokom in širiti svoje ideje, ki so osnovane na medkulturnih vrednotah, med nove potencialne prostovoljce.

Ključne besede: Romi, otroci, prostovoljno delo, prostovoljci, medkulturne kompetence, poučevanje, posebne potrebe.

Abstract

“Open Classroom” is a symbolic name for the volunteer work of a few trainee teachers, but at the same time it is also a description of a process that has been taking place at the Department of Education in Belgrade for almost a year. In April in 2005, a group of students from this Department met a group of Roma children who did not attend school, and started teaching them. This work is still in progress. On the basis of their initiative, the Department founded a volunteer centre called ‘Association for Children Learning Assistance’. The goal of this Association is to provide learning support to children who wish to access it and to spread the ideas based on intercultural values among the new potential volunteers.

Key words: *Roma, children, voluntary work, volunteers, intercultural competences, teaching, special needs.*

“Učitelji” – študenti – in njihovi “učenci” – otroci delavci

Ta članek govori o tem, kako se je razvijala plemenita ideja in kako neposredno učiteljsko delo z otroki iz drugačne kulture predstavlja za študente dragoceno transformirajoče izkustvo, ki jih vodi v interkulturalizem.

Študente Ivano Stanošević, Natašo Novoselac, Marijo Dragutinović, Predraga Kneževića in Neveno Nikolić sem spoznala v šolskem letu 2004/05 pri izvedbi vaj pri predmetu pedagoška psihologija, ki jih izvajam kot asistentka na Učiteljski fakulteti za študente drugih letnikov. Del vsebine tega predmeta je posvečen problematiki izobraževanja romskih otrok, pomeni oblikovanje pozitivnih predstav o otrocih s posebnimi potrebami in poskus zmanjševanja obstoječih predsodkov o romski manjšini. Način dela, ki ga uporabljam, da bi izpolnila ta cilj, vključuje vaje decentracije,

empatije, fotopredstavitve življenja v romskih naseljih in predstavitve pozitivnih izkušenj učiteljev, ki neposredno delajo z romskimi otroki. Rada mislim in tudi verjamem, da sem z uporabo takšnega načina dela svoje študente “okužila” z idejo, da je prava umetnost in prava pedagoška naloga vedeti, kako se prenese znanje tistim, ki so drugačni od večine, zapuščeni, brezmočni – otroci z roba, dna družbe.

Prav takšni so bili Halim (14), Adija (13), Astrit (13), Bljerim (12), Jeton (13), Ljuljzim (13), Nevruz (10) in Albi (16) – romski otroci iz sosedstva naše fakultete. Večina teh dečkov ni nikoli obiskovala šole ali jo je po nekaj letih zapustila (izjema je Albi, ki danes obiskuje drugi letnik Srednje kmetijske šole). Po poreklu so iz Kosova in govorijo mešanico romskega, albanskega in srbskega jezika. Živijo v romski četrti na obrobju Beograda. Ti otroci delajo in zaslužijo s čiščenjem vetrobranskih stekel avtomobilom, ki stojijo pri rdeči luči na semaforju, za kar jim vozniki plačajo kakšen dinar. Vsakdo, ki prečka veliko križišče na vogalu Ulice kraljice Natalije in Ulice kneza Miloša v neposredni bližini Učiteljske fakultete, jih bo videl pri opravljanju dela, kako izkušeno nagovarjajo voznike, naj sprejmejo njihovo storitev. Ko so utrujeni od dela ali ko dovolj zaslužijo, fantje igrajo košarko ali nogomet na starem zapuščenem športnem igrišču za zgradbo fakultete.

Občasno so isto igrišče uporabljali tudi študentje in so se nekega dne odločili, da ga počistijo in uredijo. Sem so se zatekli tudi otroci s ceste, ponudili svojo pomoč in predlagali, da s skupnimi močmi uredijo igrišče. Hitro se je videlo, da večina fantov ne obiskuje šole in da so nepismeni, vendar bi se želeli naučiti pisanja, branja in računanja. Bodoči učitelji so bili voljni, da jih poučujejo. Tako se je začela nevsakdanja zgodba o neobičajni šoli in prijateljstvu med bodočimi učiteljicami in učitelji ter njihovimi prvimi učenci.

“Šola” na dvorišču fakultete

Aprila in maja 2005 je šola delovala na dvorišču Učiteljske fakultete. Študenti so priskrbeli zvezke in stare učbenike ter z otroki delali v glavnem individualno in individualizirano. Vsebina dela so bile osnove jezikovnega in matematičnega opismenjevanja. Od “didaktičnih sredstev” so imeli majavo tablo, ki je bila pri obnovi fakultete vržena na dvorišče, nekaj starih stolov in foteljev. To je

bil neobičajen prizor: med avtomobili profesorjev, ki so parkirali na dvorišču, se je videla raznorodna skupina, resno zatopljena v svoje delo. Študenti so bili zelo veseli svojega podviga in njihovi prvi vtisi so se glasili: *Profesorica, napravili smo šolo na dvorišču, imamo učence ... Ni res, da so romski otroci leni in da se nočejo učiti, ti otroci se želijo učiti, njim je potrebno znanje ...* Vendar pouka niso izvajali samo na dvorišču fakultete, ampak tudi v bližnjem kinu Odeon, ki je vrtel brezplačne filmske projekcije za učence osnovnih šol. Študenti so jih peljali v kino, jim brali podnapise in se kasneje pogovarjali o filmu, ki so ga gledali. Tako je program študentske šole dobil dodaten element, povsem neobičajen za to skupino otrok in za metodiko srbskega jezika: opismenjevanje skozi filme. Kasneje se je pokazalo, da je ta metoda v ogromni meri pripomogla k dviganju motivacije za obvladovanje branja.

Slika 1: Pouk na dvorišču Učiteljske fakultete

Cilj dela šole so sčasoma določili sami študentje: opismenjevanje romskih otrok iz sosedstva in njihovo morebitno kasnejše vključevanje v eno od institucij izobraževalnega sistema. Dejstvo, da so samostojno postavljali cilje svojega dela, smiselnost, življenjskost in provokativnost izbrane naloge, izkustveno učenje, ki daje svobodo pri izbiri metode dela, in odprtost k novemu ter močne socioafektivne zveze z otroki so motivirali študente za vsakodnevno opravljanje težkega dela. S poučevanjem Halima, Adija, Astrita, Bljerima, Jetona, Ljulzima in Nevruza so se spopadli z izrazito kompleksno nalogo opismenjevanja otrok s posebnimi potrebami. Pojavili so se prvi pomisleki in vprašanja: *Kako naj delamo, kaj naj*

delamo, kako naj jih učimo?

Podpirala sem jih tako, da sem jim govorila, da bo vsak doprinos k opismenjevanju otrok dober (ker je vprašanje, koliko izobrazbe bodo ti otroci še dosegli), vendar mora biti prioriteta, da jih čim dlje zadržijo v izobraževalnem procesu. Na pogled minimalistična zahteva je na eni strani poudarjala pomen vzpostavljenega zaupanja med otroki in študenti, na drugi strani pa mislim, da je doprinesla k okrepitvi samozavesti študentov, njihove zavesti o tem, da dečke iz semaforja res lahko česa naučijo in da jih bodo naučili. Verjela sem, da so Marija, Ivana, Nevena, Nataša in Peđa najboljši strokovnjaki za delo s temi otroki, ker so dobro spoznali močna področja svojih učencev, na katera so se opirali, vedeli pa so tudi, kako pristopiti k tem otrokom. Nihče ni mogel tega znati bolje od njih.

Moji nasveti so bili usmerjeni tudi na potrebo, da se zapisuje in spremlja proces učenja/poučevanja, da se vodijo dnevniški zapiski, da se ohranjajo izdelki otrok, da se dela fotodokumentacija. Smisel spremljanja procesa in dnevniških zapiskov je bil v razvijanju refleksivnosti študentov, doseganju uvida o učinkovitih načinih poučevanja, torej uvida v tisto, kar so se sami naučili pri poučevanju otrok.

“Odprta učilnica”

Ko se je delo ustalilo in so se približevale poletne počitnice, je postalo jasno, da šola zasluži boljše pogoje za delo. Vodstvo fakultete je prisluhnilo tej želji in omogočilo študentom, da se iz dvorišča preselijo v zgradbo fakultete in da pouk romskih otrok izvajajo v eni od učilnic.

Delovni čas izvajanja pouka v šoli je bil fleksibilen in usklajen s prostim časom učencev – ki so bili v tej zgodbi, čeprav so otroci, delovni ljudje. Vsak dan so se študentje in učenci srečali na vogalu pri semaforju in se dogovarjali, kdaj bo pouk. Prilagajanje različnim potrebam otrok je bila očitno osnovna karakteristika dela z otroki, pa smo tako tudi sami šoli dali ime Odprta učilnica. Učilnica je bila odprta tudi v dobesednem pomenu; poletne počitnice so se že začele, zato je bilo prostora za delo čez ves dan dovolj. Tako se je pouk romskih otrok na Učiteljski fakulteti nadaljeval in trajal skozi vse leto.

Slika 2: Bodoči učitelji in njihovi prvi učenci v novi učilnici

V začetku septembra 2005 sem vzpostavila stik z ravnateljem Osnovne šole Branko Pešić. Ta osnovna šola je posebna v tem, da vpisuje otroke, ki so že “prerasli” prvi razred (zamudili z vključevanjem v redno šolanje s 7 leti).¹ To so praviloma romski otroci, otroci izseljencev iz Kosova, otroci deportiranih Romov iz zahodnih evropskih držav, otroci, ki so v svojih šolah večkrat ponavljali razred ali so izključeni iz svoje šole. Program pouka se prilagaja potrebam učencev, še posebej so pozorni na materni jezik in predhodno šolanje.

Jetona in Adija, stara 13 let, smo peljali v dogovoru z njunimi starši v to šolo, ju spoznali z ravnateljico in učiteljicami. Po preverjanju njenega predznanja sta vpisana v drugi razred. Pouk v Odprti učilnici jima je prihranil eno leto šolanja – preskočila sta prvi razred. Ostali otroci so začeli in/ali nadaljevali izobraževanje v Šoli za izobraževanje odraslih Braća Stamenković. Albi, najstarejši učenec Odprte učilnice, je nadaljeval z obiskovanjem pouka v

¹ V drugih osnovnih šolah takšna praksa praviloma ne obstaja. Prerasle otroke se največkrat usmerja v šole za izobraževanje odraslih. V teh šolah dobijo izobrazbo slabše kakovosti, tudi zaradi tega, ker imajo v prvih štirih razredih samo dva predmeta: srbski jezik in matematiko.

drugem letniku Srednje kmetijske šole, potem ko je s pomočjo Nataše in Ivane končal predhodni letnik s prav dobrim uspehom. Tako je z vpisom otrok v šolo končan prvi del zgodbe o Odprti učilnici.

Kmalu zatem so študentje začeli pripravljati predstavitev svojega dela. Želeli so deliti svoja spoznanja in doživetja s kolegi, jim pokazati fotomaterial, ki dokumentira proces, skozi katerega so šli otroci. Doživetja uspeha, zadovoljstva in čustev, ki so jih delili medsebojno in z otroki, so okrepili njihovo potrebo, da kolegom pokažejo, kaj vse se lahko naredi in česa vsega so se naučili skozi svoje delo. Njihov entuziazem, vera vase in otroke so dali energijo za izdelavo predstavitve Odprta učilnica.

Izdelava seminarske naloge iz pedagoške psihologije jim je omogočila, da svoje izkušnje oblikujejo in prevedejo na bolj abstraktno, konceptualno raven. Literatura o specifičnih problemih v izobraževanju romske populacije, o kulturi in zgodovini Romov, o pristopu poučevanja, usmerjenega na posameznika, o intelektualni in motivacijski aktivaciji učenca, o interkulturalnih kompetencah učitelja, ki so potrebne za delo v heterogenih razredih, je bila baza, na osnovi katere so oblikovali svoja doživetja in izkušnje iz Odprte učilnice. Njihovi komentarji po napisani seminarski nalogi so: *Šele sedaj vemo, kaj smo delali, naučili smo se, kako se imenuje to, kar smo delali.*

Tako je predstavitev v svoji končni obliki izpeljana kot enourni prikaz izkušenj iz Odprte učilnice, razširjenih in obogatenih s teoretičnimi znanji; bogato ilustrirane s fotografijami otrok, z njihovimi izdelki in posameznimi pomembnimi dogodki v tej zgodbi; z množico živih, duhovitih ali pretresljivih anekdot, ki odkrivajo ne samo veselje in uspeh, ampak tudi težave, pomisleke in probleme, s katerimi so se študentje srečevali. Predstavitve smo organizirali za skupine študentov iz 1., 2. in 3. letnika, a smo na zadnjo predstavitev konec leta 2005 poleg študentov 4. letnika in profesorjev Učiteljske fakultete povabili še širšo strokovno javnost (predstavnike Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za človekove pravice in narodne manjšine, romskih organizacij, osnovnih šol, strokovnjake za inkluzijo v izobraževanju ...). Ob tej priložnosti smo sporočili, da bo Odprta učilnica formalno organizirana kot prostovoljni center študentov Učiteljske fakultete v Beogradu. Reakcije publike so bile pozitivne: po predstavitvi so se javljali novi študentje, da bi se priključili Odprti učilnici.

Slika 3: Predstavitev Odprte učilnice

Tukaj se končuje drugi del zgodbe o Odprti učilnici in se začenja tretji, ki govori o ustanavljanju prostovoljnega centra, ki smo ga poimenovali Društvo za pomoč otrokom pri učenju.

Društvo za pomoč otrokom pri učenju

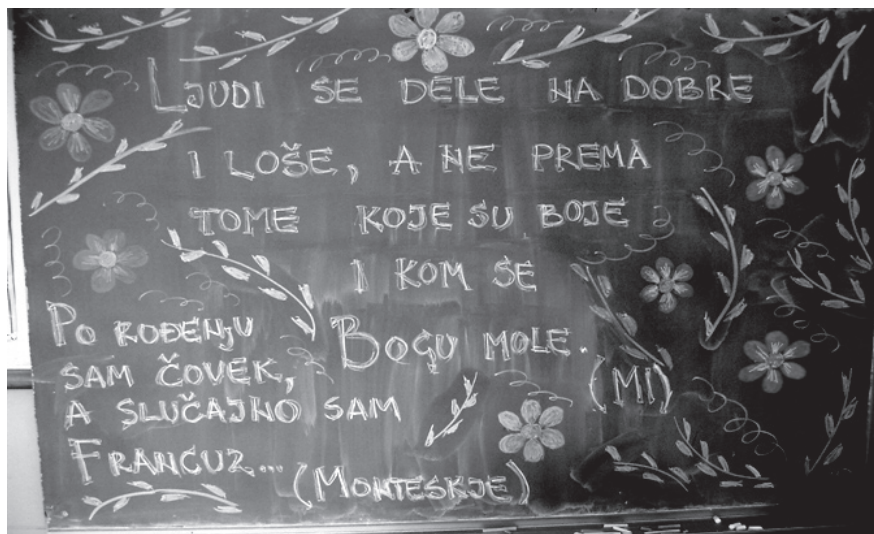
En cilj je bil uresničen – otroci iz našega sosedstva so se naučili brati in pisati, se vključili v šolanje ali ga nadaljevali. S tem projektom pa nismo reševali odprtega vprašanja mnogih drugih otrok, ki pogosto doživljajo nepremostljive ovire na poti pridobivanja izobrazbe. To odprto vprašanje je ogromen neraziskan prostor, ki vabi s svojo raznolikostjo in potenciali. Marija, Ivana, Nataša, Nevena in Peđa so želeli nadaljevati z dajanjem pomoči pri učenju, in to ne samo otrokom, ki ne obiskujejo šole, ampak tudi tistim, ki obiskujejo pouk, vendar iz različnih razlogov ne dosegajo dobrih rezultatov. Tako se je sčasoma osnovna ideja o prostovoljnem centru postopno izkristalizirala v jasen cilj: oblikovanje Odprte učilnice kot Društva za pomoč otrokom pri učenju, dobrovoljnega združenja študentov in profesorjev Učiteljske fakultete, ki s svojim znanjem, delom in voljo lahko pomagajo učencem nižjih razredov osnovne šole pri uspešnejšem obvladovanju šolskega gradiva.

Kaj so cilji Društva? Na prvem mestu, da doprinese k bolj učinkovitemu učenju posameznih učencev in da bo prepoznano kot vrsta dragocene priprave študentov za inkluzivne razrede. Izkušnje iz

neposrednega poučevanja otrok s posebnimi potrebami omogočajo študentom pridobivanje pozitivnih predstav o vključevanju teh otrok v redne šole. Dodatna praksa s takšnim uvidom doprinese h globljemu razumevanju procesa učenja/poučevanja, in to skozi pridobivanja senzibilnosti za razlike in sposobnosti, da se na svet pogleda z drugačnih perspektiv. Poleg tega angažiranje študentov v Odprti učilnici in predstavitve “študenti za študente” predstavljajo enega od možnih modelov učinkovite vrstniške edukacije: do spoznanj se pride z izkustvenim učenjem, kar predstavitvam daje avtentičnost, prepričljivost in svežino. Navsezadnje takšna oblika dela daje plodna tla za nadaljnje učenje in razvijanje raziskovalne dejavnosti študentov.

Slika 4: Česa so se študentje naučili?

Na koncu tega članka se moramo vprašati: Kaj pa so se naučili Marija, Ivana, Nevena, Nataša in Peđa s poučevanjem Halima, Ađija, Astrita, Bljerima, Jetona, Ljulzima, Nevruza in Albija? Njihova največja pridobitev iz tega procesa je doseganje kompetenc medkulturnega dela, v temeljih katerih so etika skrbi za drugega, enakosti, solidarnosti in sočutja. Spoštovanje teh vrednot pomeni kazanje sprejemanja in spoštovanja drugih ne glede na to, ali jih ocenjujemo, kot da so podobni ali različni nam samim. Te vrednote so pomemben kompas na poti k učinkovitemu poučevanju otrok, ker strokovno navigacijo na

taki poti vodita ljubezen in vera v obstoj potencialov vsakega otroka, ne pa tekmovanje, sebičnost in ravnodušnost.

Priloga: Odprta učilnica – prostovoljno delo študentov Učiteljske fakultete²

Romske otroke iz okolice naše fakultete smo spoznali aprila leta 2005. Kmalu smo jih začeli učiti branja, pisanja in računanja. Takrat na samem začetku nismo imeli jasno opredeljenega cilja dela niti nismo posebej razmišljali o tem, zakaj jih želimo poučevati. Cilj je prišel sam od sebe skozi delo z otroki. Začeli smo neobvezno, bolj za šalo, saj sami nismo verjeli, da bodo otroci prihajali vsak dan, niti nismo vedeli, da bo naše delo preraslo v resno in neverjetno, a vseeno uresničljivo idejo, kot je ustanovitev prostovoljnega društva. Kakor smo uresničevali začetne cilje, tako so prihajali vedno novi večji cilji.

Tako kot cilji so tudi vsebine dela s časom postajale vedno bolj kompleksne in zahtevale od nas vse večjo pozornost, namenjeno pripravi in aktivnostim, ki smo jih izvajali med poukom. V nadaljevanju bomo opisali, kako smo delali z našimi prvimi učenci, kje smo delali napake, kako smo otroke motivacijsko in intelektualno aktivirali, na katere probleme smo naleteli in kako smo jih reševali, katere lastne predsodke smo ozavestili, kaj so osnovni rezultati našega dela ter kaj načrtujemo za naprej.

Prve napake in kaj smo se iz njih naučili

Začeli smo s preverjanjem predznanja, kar nam je bilo v začetku zelo težko, zato ker so bili otroci različne starosti; nekateri od njih so že obiskovali šolo, nekateri niso. Tako smo naredili prvo napako, začeli smo jih učiti tiskane črke cirilice, kakor bi začel vsak učitelj. Vendar smo opazili, da otroci cirilske črke zamenjujejo s črkami latinice, ki so se ji že prej nekje učili, zato smo se vrgli na učenje latinice. *Ugotovili smo, da moramo svoje delo prilagajati otrokom, ne pa otroke prilagajati tistemu, kar smo mi mislili, da moramo delati.*

² Avtorji priloge so študenti 3. letnika Učiteljske fakultete v Beogradu: Ivana Stanošević, Nataša Novoselac, Marija Dragutinović, Predrag Knežević in Nevena Nikolić. Naslov za stike: otvorena_ucionica@yahoo.com.

Slika 5: Romski otroci iz sosedstva na dvorišču Učiteljske fakultete

Slika 6: Ivana in Halim

Motivacija in intelektualno aktiviranje

- Ko smo spoznali otroke, so bili neveščni v držanju pisala in smo se jih trudili aktivirati z risanjem. Pogosto smo imeli *likovne delavnice*, ki so otrokom omogočale tudi izražanje kreativnosti. V glavnem je bilo to skupinsko delo – izdelovanje skupnih risb, kreiranje naselij iz papirne kaše, izdelovanje vaz s cvetjem iz papirja, čestitke za rojstne dneve, izdelovanje kolaža.

Slika 7: Učenci in njihovi likovni izdelki

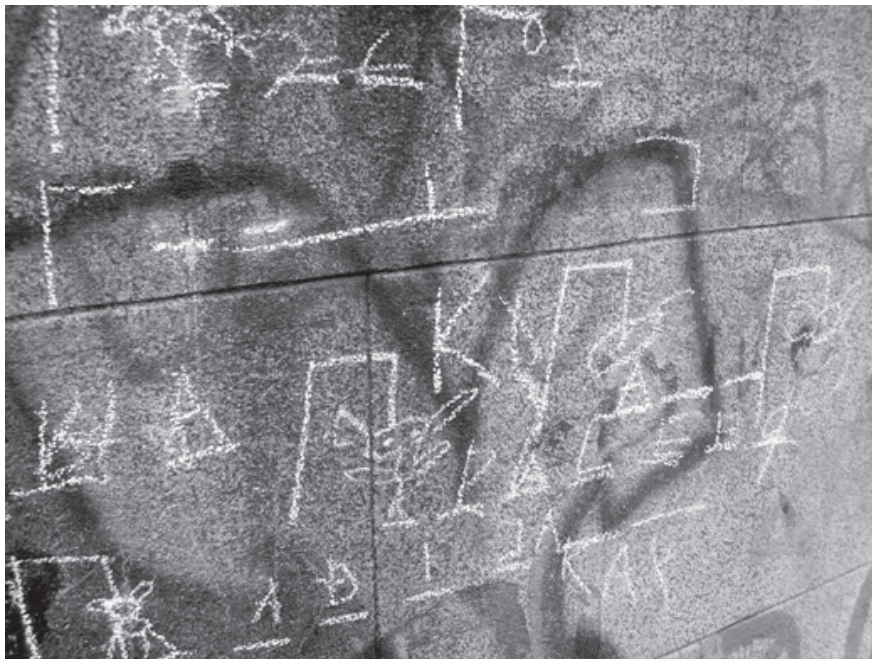

- S pomočjo in sodelovanjem zaposlenih v kinu Odeon smo otroke vsak četrtek peljali na ogled brezplačnih *projekcij otroških filmov*. Pomagali smo jim razumeti vsebino filma, tako da smo jim brali podnapise in se po projekciji pogovarjali o tem, kaj so gledali. Prvi obisk kinopredstave in srečanje z velikim platnom je bil odločilen za naše nadaljnje delo z njimi. V trenutku, ko smo jih peljali v dvorano in se je film začel, smo se zavedli, da bo problem, ker je tuj film. Da bi ga otroci razumeli, je začela Marija na glas brati podnapise Astritu, ki je sedel poleg nje. Po nekaj trenutkih so se vsi zbrali okoli nje in jo pazljivo poslušali.

Po predstavi smo imeli kratek pogovor o filmu in takrat je Ađija, ki se je pred tem učil črko "A" dva tedna in imel odpor do učenja, postavil nepričakovano vprašanje: »Kdaj se bomo začeli učiti črke in pisanja?« Tistega trenutka se je zavedel, koliko je pismenost v življenju pomembna, četudi gre za zabavo.

- Da bi otroke navdušili za delo, smo uporabljali različne *edukacijske igre*: vislice (z ugibanjem črk se dobi zamišljena beseda), piramida (začne se z eno črko, a vsaka naslednja beseda se razširi za novo črko), spomin (povezovanje slike predmeta z začetno črko predmeta), pantomimo.

Slika 8: Zid "za vajo"

- Otrokom smo poskušali skozi *igro in manipulacijo s konkretnimi predmeti* (žetoni, palčke, kartončki) pomagati, da so se naučili snov. Med učnimi urami *smo menjavali različne aktivnosti*, tako da bi jim bilo čim bolj zanimivo, igrali smo se vislice, pisali, risali, računali, peli ...
- Ko smo delali z otroki, smo vedno *pohvalili njihovo delo*, vedno so na koncu dobili odlične ocene, vendar smo jim najprej

pojasnili, kje so se zmotili, da so otroci napako popravili. Na koncu učnih ur so vedno preštevali svoje petice in se z njimi hvalili eden drugemu. Nekega dne je Astrit prišel do Marije in jo vprašal, ali se lahko učita tiste "vijugaste" črke (misli je na pisane črke). Po nekaj izpisanih črkah na tabli je vprašal Ivano, katera črka je lepša. Ivana, ki je vedela, katero črko je napisal Astrit, je rekla, da je njegova najlepša, in to je nanj učinkovalo tako, da je nadaljeval z učenjem črk.

- Da smo jim gradivo čim bolj približali, *smo ga povezovali z izvenšolskimi izkušnjami*. Ko bi Ađija vprašali, koliko je $2 + 2$, ne bi vedel odgovora, če bi mu povedali, da ima 2 dinarja in da mu nekdo da še 2, pa bi takoj vedel, da ima 4 dinarje.

Slika 9: Ljulzim in Peda

- Pri otrocih *smo znanje gradili postopno*; črko po črko. Z Ađijem smo delali na naslednji način: Liste v njegovem zvezku smo razdelili v tri kolone. V prvi koloni smo izpisovali vse črke, kakor smo jih učili, v naslednji koloni je Ađija narisal asociacijo na to črko; šele potem ko se je naučil vseh črk, pa je v tretjo kolono vpisal imena risb. Besede, ki jih mi uporabljamo v vsakodnevem pogovoru (na primer beseda "sestane"), so bile

otrokom nepoznane, tako da smo jim vsako besedo pojasnjevali in stalno preverjali, ali vse razumejo.

- Zelo je pomembno preverjanje predznanja in ne smemo zanemariti, kako je pomembno *individualno delo* z otroki, kar pomeni, da smo se vedno trudili, da je imel vsak učenec svojega učitelja, da je dobil vso potrebno pozornost. Nikoli nismo pozabljali, da imajo različna predznanja; tako smo *za vsakega otroka pripravili posebej naloge za vsako učno uro*.
- Snov, ki smo se je naučili, *smo vsakodnevno ponavljali*, preden smo nadaljevali z novo snovjo, da ne bi pozabili predhodno naučenega. S tistimi, ki so obiskovali pouk v šoli, smo ponavljali in izpopolnjevali naučeno snov, s tistimi, ki niso hodili v šolo, smo delali srbski jezik in matematiko.
- Bile so tudi učne ure, ko z otroki nismo mogli uresničiti ničesar planiranega, tako so takrat lahko sami *prosto izbirali, kaj bi radi delali*. Vsakokrat smo se trudili, da gradimo *partnerski odnos z otroki*. Veliko smo potrebovali, da smo si pridobili njihovo zaupanje.
- *Učitelji smo se učili o romskih običajih* (za praznik, ko je bil Đurđevdan, o porokah, ko se je Adijina sestra poročila ...), učili smo se besede iz njihovega jezika, peli so nam pesmi v romskem jeziku. Sčasoma smo s spoznavanjem drugačne kulture le-to bolje razumeli. Naučili smo se distancirati tako od svoje kot od kulture otrok in jih opazovati kot pripadnike ene od mnogih kultur, ki so si med seboj enakovredne.
- Sprejeli smo jih takšne, kot so, ter s spoštovanjem do njih *razvijali njihovo samospoštovanje* in jih učili, da cenijo sami sebe. Vedno smo hvalili njihov napredek, naj bo ta še tako majhen, in na ta način zadovoljevali otrokovo potrebo po tekmovalnosti. Adija je vedno govoril: »Ma, ne znam jaz tega, jaz sem bedak!« Mi smo mu pokazali, da lahko napreduje.
- Trudili smo *urejati odnose med otroki*, tako da se pogovarjali in izvajali psihološke delavnice, ko je kdaj prišlo do medosebnih konfliktov. Nikoli nismo ignorirali problema, ki so ga imeli, ne glede na to, kako majhen se je zdel nam.
- V času našega dela z otroki smo imeli tudi stike *z njihovimi družinami*. Halim nam je pojasnil, da njegov oče dela pri Mestni snagi v ulici pri fakulteti. Od takrat smo imeli z njim sestanke in

pogovore o tem, da Halima ponovno vključimo v šolski sistem. Tako smo izvedeli, da starši naših učencev vedo za nas in za naše delo z otroki – otroci so torej svojim staršem pripovedovali o nas.

Slika 10: Proslava Ivaninega rojstnega dneva

Problemi in kako smo jih reševali

Med poučevanjem otrok smo naleteli na različne probleme. Tu bomo opisali nekatere od njih in načine, kako smo jih reševali.

- Jeton je želel delati samo matematiko in smo mu zato postavljali besedilne naloge ter ga s tem zainteresirali za branje in pisanje.
- Astrit je z delom pri učnih urah začel vedno z risanjem in je šele potem delal tisto, kar smo mu mi naložili.
- Albi nas je prosil za pomoč pri učenju snovi Srednje kmetijske šole, ki jo obiskuje. Je najstarejši med otroki in obiskuje drugi letnik. Prvi letnik je končal s prav dobrim uspehom z našo

pomočjo, dajali smo mu besedila iz književnosti in mu pomagali pri analizi besedila. Sedaj je v drugem letniku in je odličen učenec, načrtuje dokončanje srednje šole in fakultete ... Pomagal nam je v zvezi z jezikom, na začetku je prevajal nekatere besede, ki jih mi nismo znali pojasniti. Sprva nam ni zaupal, a ko smo dosegli vzajemno zaupanje, nam je priznal, kaj je pomislil, ko nas je prvič videl: »Kakšne dobre mačke ...; kaj delajo s temi kreteni?!«

- Bili so dnevi, ko so otroci prihajali k pouku s čustvenimi problemi. Te težave smo vsi skupaj reševali s pomočjo psiholoških delavnic, ki smo jih organizirali v skladu z njihovimi čustvi in potrebami (teme so bile: bes, žalost, prijateljstvo ...).

Predsodki in razlike

- Na samem začetku smo mislili, da otroci ne bodo prihajali k pouku, ampak so nas hitro prepričali v nasprotno. Nekega dne je bila huda nevihta in so nas čakali pod nadstrešnico na dvorišču fakultete, da pridemo, saj imajo vendar pouk.
- Za Rome se govori, da so leni. Vendar so naši otroci pisali v zelo slabih razmerah (na stolih, na kolenih ...) in so vedno prihajali na učne ure. Velja tudi prepričanje, da Romi želijo imeti vse zase, da so grabežljivi, pohlepni. Naši otroci so ovrgli ta predsodek – že po nekaj učnih urah so nam prinašali darila: bonbone in čokoladice.
- Ko si je Jeton zlomil roko, so bili otroci zelo preplašeni in nam niso znali prav pojasniti, kaj se je zgodilo. Odločili smo se, da gremo v njihovo četrt in obiščemo Jetona doma. Z ostalimi otroki smo odšli na avtobus. Najprej so nas ljudje v avtobusu gledali čudno (mi se na to nismo preveč ozirali), nato so nas čudno gledali ljudje iz romskega naselja, ko smo prišli tja. To je trenutek, ko smo na svoji koži občutili, kako je biti drugačen in diskriminiran. Bili smo nezaželeni. Otroci so okoli nas napravili obroč, ščit, počutile smo se zaščiteni. Ko smo prišle do Jetonove hiše, smo videle improviziran objekt, a ko smo vstopile, je bilo znotraj res čisto. Kako so nas pogostili! Ta dogodek je pustil največji vtis na nas. Redko kje smo videle takšen sprejem. Vse, kar so imeli

tistega dne doma, so nam ponudili, ne glede na to, ali bi naslednji dan ostalo kaj za kruh. Ko smo prišle, so prišli tudi vsi sorodniki, da nas spoznajo. Tisto, česar ne bomo nikoli pozabili, je trenutek, ko je Jetonova mama pustila vsa opravila tistega dne, prižgala muziko in začela plesati ter nam tako pokazala, koliko ji pomeni, da smo prišle. Kdo od nas bi naredil kaj takega?

Slika 11: Ivana in Nevena z Ljulzijem in Jetonom

- Ko se je Ivana nekoč vračala domov z avtobusom, se je peljala mimo fakultete. Avtobus se je ustavil pri semaforju, kjer otroci delajo, in Adija je čistil avtomobil zraven avtobusa. Takoj ko jo je zagledal, je prišel in začel čistiti okno avtobusa, kjer je sedela Ivana. Ko je očistil okno, je začel plesati "break dance" in ji poslal poljub, ki ga je ona ujela. Ljudje v avtobusu so jo gledali začudeno, nekateri so se celo posmehljivo smejali. Ivana si je mislila: »Kako se lahko ljudje tako obnašajo, ko je Adija naredil nekaj tako lepega ...«
- Nevruz je najmlajši učenec in obiskuje večerno šolo. Šole ni redno obiskoval, a je redno obiskoval našo majhno šolo. Velik problem

mu je bil pojasniti, da mora vzporedno z našo obiskovati tudi večerno šolo, saj mi ne izdajamo spričevala. Na to je odgovoril, da so v naši majhni šoli lepše učiteljice kot v njegovi.

Rezultati dela

Naši učenci so dosegli velik napredek pri osnovnem jezikovnem in matematičnem opismenjevanju: naučili so se vse črke, brati, pisati, razlikovati minus in plus, seštevati in odštevati dvomestna števila. Poleg tega smo opazili, da se je njihova higiena izboljšala, da so bolj točni, da se drugače, tj. lepše izražajo in se trudijo izbirati besede v pogovoru. Postali so odgovornejši. Albi je končal prvi letnik s prav dobrim uspehom, njegov cilj je, da konča naslednje šolsko leto kot odličen učenec, da bi imel boljše možnosti pri vpisu na fakulteto. Danes eni obiskujejo šole, drugi ne ..., a mi se še naprej trudimo, da prihajajo k nam.

Načrti za naprej

Dosedanje dosežke želimo oblikovati skozi prostovoljno delo v Odprti učilnici – Društvo za pomoč otrokom pri učenju. Namen je, da dosežene izkušnje, spoznanja in rezultate dela z romskimi otroki delimo z drugimi skozi predstavitve in delavnice ostalim študentom Učiteljske fakultete v Beogradu in Učiteljskih fakultet po Srbiji in Črni gori. Želimo vključiti in motivirati čim večje število študentov, da delajo z romskimi in vsemi ostalimi otroki, ki imajo iz kakršnegakoli razloga težave pri obvladovanju svojih šolskih obveznosti. Prav tako želimo spoznati delo organizacij, ki se ukvarjajo z Romi, da razširimo svoje vidike in aktivnosti, s katerimi bi se v prihodnosti ukvarjali.

Prevedel Uroš Verbovšek